

MA'NAVIYATNING JAMIYAT OLDIDAGI O'RNI

Tojiyeva Gulshoda Erkinjon qizi
Guliston davlat universiteti ijtimoiy iqtisodiyot fakulteti
Milliy g'oya ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi kafedrası
77-21guruh 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada jamiyat ma'naviy taraqqiyotini ta'minlashda ma'naviyatning o'rni hamda uning o'ziga xos xususiyatlari yoritib berilgan. Shuningdek, jamiyat ma'naviy taraqqiyotiga tahdid solayotgan ma'naviy tahdidlar va ularga qarshi kurashishning ijtimoiy zaruriyati to'g'risida ma'lumotlar berilgan.

Kalitso'zlar: ma'naviyat, ijtimoiy muhit, isloxot, moddiy va ma'naviy hayot, ma'naviy meros, sivilizatsiya.

KIRISH

Taraqqiyotning mohiyati hamda uning jadal sur'atlar bilan yuksalib borishi mavjud ijtimoiy-ma'naviy muhitning saviyasi va kamolot darajasiga boliqdir. Qaysi jamiyatda ma'naviy taraqqiyot darajasi yuksak bo'lsa, bilinki, shu muhitda yashovchi insonlarning intellektual salohiyati ham yuqori bo'ladi. "Nega insoniyat har doim ma'naviyatga zaruriyat sezib yashaydi?, Ma'naviyatning shaxs kamolotida qanday o'rni bor?, Ma'naviyatsiz yashash mumkinmi? Mana shu kabi savollar olim va ulamolarning ilm yo'lida mashaqqat chekishiga hamda insoniyat jamiyatini yaxshilash uchun xizmat qilishiga undagan." [2;992] Ma'naviyat - odamning ruhiy va aqliy imkoniyatlarini yuzaga chiqaruvchi, inson qalbini eng pokiza tuyg'ular bilan boyituvchi hamda uni ezgu maqsadlar sari yetaklovchi beqiyos kuchdir. Ma'naviyat inson va jamiyat madaniyatining negizi, inson va jamiyat hayotining muhim yo'nalishlarini belgilab beruvchi bosh omildir. Ma'naviyat insonlarning ruhiy olamini boyitib, mavjud jamiyatning ma'naviy qiyofasini ko'rsatib beruvchi mezondir. Ma'naviyat insonlarning ijtimoiylashuv jarayoniga turtki berib, aniq maqsadlar sari harakatga chorlovchi kuch hisoblanadi. Shuni unutmaslik lozimki, ma'naviyatsiz jamiyat insoniyat olamini butkul tanazzulga yetaklaydi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Ma'lumki, inson va jamiyat - bir-biri bilan uzviy aloqada va muayyan qonun-qoidalar asosida rivojlanib boradi. Inson jamiyatdan tashqarida o'zining haqiqiy mohiyatini yo'qotadi. Biroq jamiyat insonlarning shunchaki yig'indisidagina iborat emas. Jamiyat odamlar o'rtasida amal qiladigan real munosabatlarni ham qamrab oladi. Bunday munosabatlar kishilarni oila, urug', qabila, millat, davlat va nihoyat, insoniyat hamjamiyatiga birlashtiradi. Odamlar yig'indisini xis etish, hamda kuzatish mumkin. Buni iloji bor. Biroq odamlar o'rtasidagi ijtimoiy-ma'naviy munosabatlarni ko'rish, kuzatish yoki aniq xulosa berish murakkab holat hisoblanadi, chunki ularyashirin xarakterga ega bo'lib, jisimsiz, nomoddiy ko'rinishdadir. Jamiyat hayotida ana shunday munosabatlar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Demak, insonlar bir-birini inkor etishi, o'zlarini yagona har narsani anglaguvchi, boshqalardan aqlliroq va to'g'ri fikr yurituvchi, jamiyatdan alohida individual shaxs sifatida mavjud deb o'ylashlari mumkin. Lekin har qanday sharoitda ham ular ijtimoiylik munosabatlari ichida qoladilar va jamiyatning g'oyalari bilan birga yashaydilar. Ana shu jarayonda muayyan bir jamiyatda yashayotgan kishilar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi yagona vosita sifatida ma'naviyat masalasi yuzaga keladi. Bunday munosabatlarni yo'lga soluvchi yagonavosita ma'naviyat ekan, bu tushunchaga kun sayin ortib borayotgan zaruriyat va ehtiyojning oshib borayotganligi bugungi kunda dunyoda bo'layotgan voqea- hodisalar misolida ham yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Jamiyat ma'naviy taraqqiyotini ta'minlash borasida davlatimiz tomonidan ham ko'plab islohotlar amalga oshirilib kelinmoqda. Xususan, "Mamlakatimizni 2017 — 2021 yillarda rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi doirasida o'tgan davr mobaynida davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan isloh etishga qaratilgan 300 ga yaqin qonun, 4 mingdan ziyod O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari qabul qilindi." [3;1] Bundan tashqari, "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" va uning V bobi "Ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish" masalalariga bag'ishlangan bo'lib, 71-78-maqсадlar doirasida jamiyat ma'naviy taraqqiyotini ta'minlash borasida amalga oshirishimiz lozim bo'lgan vazifalar belgilab berildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Tarixiy shart-sharoit, davr, davlat tuzimi va o'sha jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy va mafkuraviy ta'sirlar uning dunyoqarashi, fikrlash tarzi, tafakkurida o'z aksini topadi. Bunday ta'sirlarning 3 xil ko'rinishi mavjud:

Mikro bosqichdagi ta'sirlar – bu bevosita inson bolasi tug'ilib o'sadigan oila, ta'lim va tarbiya maskanlari, mehnat jamoasi, mahalla va do'stlar muhitidagi ta'sirlar.

Makro bosqichdagi ta'sirlar – bu ijtimoiy, ma'naviy, siyosiy hamda iqtisodiy muhit ta'sirlari.

Mega bosqichdagi ta'sirlar – bu keng miqyosda xalqaro maydonda avj olib borayotgan g'ayaviy ta'sirlar.

Mikro, makro va mega bosqichdagi ta'sirlar insonning ijtimoiylashuv jarayoniga aralashib, uning milliy, mintaqaviy hamda xalqaro maydondagi o'rnini belgilashga sabab bo'ladi. Ma'naviy ta'sirlar bevosita moddiy ta'sirlar bilan uyg'unlikda rivojlanib boradi. Chunki, jamiyatning moddiy va ma'naviy tomonlarini uyg'unlashtirish ijtimoiy taraqqiyotning asosi hisoblanadi. Inson ma'naviyatini yuksaltirish orqaligina iqtisodiy rivojlanishga erishish mumkin. Chunki iqtisodiy ne'matlardan unumli foydalanish hamda ularni oqilona sarflash jarayonlarida shaxsning ma'naviy kamoloti asosiy turtki vazifasini o'taydi. Insonning haqiqiy mohiyati moddiy ehtiyojlarni madaniy shakllarda qondirilishida yaqqol namoyon bo'ladi. Inson aqlli mavjudot sifatida moddiy ehtiyojlarini madaniy shakllarda qondirish uchun tabiat va jamiyat mohiyatini bilishga, tabiat va jamiyatni o'z maqsadlariga mos ravishda o'zgartirishga harakat qiladi. Ilm-fan va texnika insonning ma'naviy va moddiy ehtiyojlarini qondirish quroli, muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi. Yuksak ma'naviyat tufayligina inson o'z ehtiyojlarini madaniy shakllarda oqilona va to'laroq qondirish imkoniga ega bo'ladi. Har qanday jamiyat hayotida ma'naviyat, ma'naviy ishlab chiqarish hal qiluvchi rol o'ynaydi. Kishilar ma'naviy ishlab chiqarish jarayonida olamni, atrof-muhitni to'laroq biladilar, ijtimoiy hayot qoidalarini o'zlashtiradilar, birlari bilan insonlarcha munosabatda bo'lishni o'rganadilar. Ma'naviy ishlab chiqarish jarayonida ilg'or g'oya, nazariya va ta'limotlar yaratiladi. Bu esa ijtimoiy-siyosiy barqarorlik, totuvlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, Ilm-fan va texnika taraqqiyoti jamiyatning moddiy farovonligini yanada yaxshilash uchun zamin yaratadi. Ta'lim-tarbiya tizimi ham jamiyat ma'naviy hayotida muhim o'rin tutadi. Hayotga kirib kelayotgan yosh

avlodning ma'naviy qiyofasi, madaniyati, hayotga va odamlarga bo'lgan munosabati ta'lim muassasalarida shakllanadi. San'at, adabiyot, madaniyat, ilm-fan arboblarning mehnati jamiyatning yuksalishida alohida o'rin tutadi, shu boisdan ham ularning mehnati qadrlanadi. Jamiyatning moddiy va ma'naviy sohalari kishilarning moddiy va ma'naviy ehtiyojlari bilan uzviy bog'liq ravishda vujudga keladi.

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa qilib aytganda, jamiyat ma'naviy taraqqiyotini ta'minlashda har bir murabbiy, har bir targ'ibotchi, jurnalist, ota-ona, mahalla, ta'lim muassasasi o'zining mustahkam mafkuraviy immuniteti, professional mahorati hamda fuqarolik pozitsiyasi bilan mazkur jarayonni faollashtirishda tayanch vazifasini o'tab berishi maqsadga muvofiqdir. Zero, jamiyatning ma'naviyatga, axloqiy tarbiyaga bo'lgan munosabatini butunlay o'zgartirmasdan turib, sohani tubdan takomillashtirish mumkin emas. Chunki jamiyat a'zolarining ma'naviy barkamollik darajasi istiqboldagi jarayonlarning debochasidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sputnik O'zbekiston. Mirziyoev: Yangi O'zbekistonni barpo etish ustunlaridan biri - kuchli ma'naviyatdir. 20:11 19.01.2021
2. Adashova, M. M. (2022). ABU MANSUR MOTURIDIY FALSAFIY MEROSIDA SHAXS MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISH MASALALARI. *Oriental renaissance: Innovative sciences*, 2(1), 991-997.
3. Gazeta.uz. 19 yanvar 2021 22:08
4. Mirziyoev Sh. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish mavzusidagi videoselektor. 2021 yil 19 yanvar.
5. Begmatov A. Ma'naviyat falsafasi yohud Islom Karimov asarlarida yangi falsafiy tizimning yaratilishi. T.; "Sharq". 2000. – 82-bet.
6. Gadjiev K.S. Politicheskaya filosofiya. – M."Ekonomika", 1999.
7. Q.Nazarov, I.Ergashev va boshqalar. Milliy g'oya va rahbar mas'uliyati. – T.; G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2007.
8. Saifnazarov, I., Xujayev, M. (2018) Axmad Zaki Validiy islamic culture. *Ekonomika i sotsium*, 2, 55-57.
9. Safarov, M.K., Umarjonov, S.S. (2021). Abu Bakr ar-Roziy etikasida befoyda o'y surish va ochko'zlik muhokamasi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(5), 1045-1049.
10. Umarjonov, S.S., Safarov, M.K. (2021). Fahridin Roziyning "Latoif ul-g'iyosiyot" qo'lyozma asarida aql va e'tiqod masalasining qo'yilishi va uning diniy- falsafiy germenevtik tahlili. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(5), 1058-1068.

11. Saifnazarov, I., Muhtarov, A., Sultonov, T., Tolibov, A. (2020) Religious tolerance, unity of knowledge and faith issues highlighting in Imam Bukhari Hadiths. *International Journal of Advanced Science and Technology* 29 (5), pp. 1846-1853

12. Umarjonov, S.S. (2021). Ijtimoiy – gumanitar fanlarni o‘qitishda Fahriddin Roziyning ontologik qarashlarining o‘rni va ahamiyat. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(9), 1029-1038.